

16

Țara Noastră

FONDATOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VIII No. 3—4

6 FEBRUARIE 1937
KOLOZSVÁRI ÉS AGR. GAZDASÁGI AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

szám.

În acest număr : Limpeziri în politică de Alexandru Hodoș ; Poveste de Zaharia Bârsan ; Plaiuri poezie de Zaharia Stancu ; Ardealul și Banca Națională de P. Nemoianu ; Ucenicul de Ion Gorun ; Panait redivivus de V. Russu-Ștrianu ; Ursită de Adrian Maniu ; Organizarea proprietăților de Ion Iacob ; Cronica teatrală de Tudor Arghezi ; Insemnări : Procesul optanților unguri, Ne bate Albert, «Lupta» în dilemă, Ortografia Academiei, Legea presei, etc., etc.

BUCUREȘTI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : STRADA DONICIN No. 6

Un exemplar 10 Lei

© BCUCIuj

Țara Noastră

Limpeziri în politică

După războiul victorios al regelui Ferdinand și după lărgirea vechilor hotare, trebuia să urmeze, în chip firesc, o prefacere adincă în așezarea politică a României-întregite. O așteptau, cu înfrigurare, toți aceia cari au înfruntat moartea în tranșee, purtând în suflet imaginea unor zile mai bune. Inapoi nu ne mai puteam întoarce.

Indeplinirea unității noastre naționale, pe care am visat-o veacuri de-arindul, ne-a cerut sacrificii aproape peste puterile noastre. Ne-am încordat din toate încheeturile și am sîngerat la fiecare cotitură a drumului. N'a mai fost, de data aceasta, aventura eroică și trecătoare a unui pumn de boeri munteni, avîntați sub steagul unui viteaz Mihai, cu gândul îndrăzneț de a așeză acelaș Domn român la București, la Iași și la Alba-Iulia, ci lupta hotărîtoare pentru destinele ei a unei națiuni întregi, care n'a pregetat să arunce în cumpăna istoriei toată rezerva de energie și toate nădejdiile ființei sale. Noi am biruit, astfel, prin jertfa celor mulți, cu acei admirabili soldați-țărani, cari, sub cerul cald al unor zile de August, ne-au dat izbînda finală dela Mărășești.

Pe eroii aceștia plugari, cine ar mai fi avut imprudența să-i lase mai departe robii storăi de vlagă ai unor arendași nesățioși, și cine s'ar fi încumetat să le tăgăduiască dreptul de a lua parte la conducerea țării, fără să expună această țară abia încheată la violente și primejdioase zguduiri?

Partidele politice dela noi au fost nevoite să se supună poruncilor vremii, și ideologia lor a avut de suferit, în câteva luni, o prefacere radicală, echivalentă cu rezultatele unei revoluții sociale. În loc de colegiul al treilea, grație căruia optzeci la sută din populația țării trimitea în Cameră un sfert din numărul deputaților, ne-am pomenit cu votul universal. În loc de o lege, plină de porțițe înșelătoare, ni s-a dat exproprierea. Saltul era destul de mare, pentru a justifica pe de-a întregul o nouă orientare a vștei noastre politice. Alte concepții, alte obiceiuri, alți oameni băteau la ușe. A doua zi după război, vechea societate românească rămăsese departe cu îmbătrânirile ei tipare și proaspăta noastră plămădeală clocotea acum în vase noi.

* * *

Alipirea ținuturilor eliberate (cum le-am putea numi altfel?) venea să lărgească și mai mult problema esențială a Statului românesc. În fiecare provincie era de realizat aceeaș armonizare, în adâncime, a straturilor sociale, dar, în acelaș timp, pe vasta suprafață a teritoriului României întregite se desfășură procesul unei necesare unificări între elementele sociale de aceeaș proveniență, având în chip firesc aceleași năzuinți, în hotarele aceleiaș patrii.

Imprejurarea, până la un punct explicabilă, că s'au ivit piedici în drumul acestei fecunde contopiri de idealuri, se datorește exclusiv zăbovitoarei inerții, care nu se cade să fie confundată nicicând cu puterea, mereu capabilă a înnoirii, a tradiției. Impotriva acestei inerții am luptat și noi în paginile acestei reviste vre-o câțiva ani de-a rândul. Asupra izbândeii finale nu puteam să încolțească în gândul nostru vre-o îndoială. Era numai o chestiune de timp. Ideia de unitate a statului român, înche-gat din sfărâăturile a patru împărății risipite, trebuia să biruiască împotriva strigoilor trecutului, cari se trudeau să oprească pe loc o evoluție normală a istoriei noastre, tocmai în clipa în care toate torțele vii ale națiunii se porniseră ca un vârtej să curgă în cuprinsul aceluiaș adânc fâgaș. Singurul rezultat cu care am avea dreptul să ne mângâiem e acela că am scurtat procesul de liberă circulație a curentelor de opinie pe tot teritoriul românesc, *tăgăduind vechilor graniți dărâmate, dreptul de a figura ca elemente de diferențiere politică.*

Ar fi prea lung, și aproape inutil, să mai reamintim aci fazele prin care a trecut fostul partid național dela faimoasa lozincă a »Ar-

dealului pentru ardeleni“ până la recenta fuziune cu partidul țărănesc, născută din atâtea lungi și amuzante pertractări. Și totuși dacă ați consimți să vă aduceți aminte, ați sfârși prin a recunoaște, că operația aclimatizării nu s'a săvârșit fără oarecari binevoitoare îmbrânciri. A doua zi după dizolvarea (fără consimțământul patronilor) a consiliului dirigent, se găseau destui bărbați politici cu greutate, din Brașov până în Satu-Mare, cari refuzau să conceapă o întovărășire pe toată viața cu vreunul din partidele vechiului Regat. Astăzi, se înțelege, această mentalitate a suferit o radicală schimbare. Și cel mai rebel fost comisar de alimentare depe vremea când un anumit domn Romulus Boilă își așezase vameși în toată regula la Predeal, își dă seama acum, că regionalismul, e o firmă politică lovită de un iremediabil. Ei, dar prin câte am trecut, până să ajungem aci....

Am contribuit și noi, cu scrisul nostru, cu acțiunea noastră politică, la această stare de lucruri? Nu vedem, în momentul de față, folosul unei asemenea întrebări. Bilanțul se va încheia, fără îndoială, odată și odată. Se va găsi cineva, atunci, care să ne recunoască și nouă meritul de a fi grăbit procesul de limpezire a raporturilor politice dintre diferite provincii românești.

În această privință s'a făcut un pas uriaș spre normalizarea vieții noastre cetățenești, și se poate spune, că cece a fost mai însemnat s'a realizat. Partidele politice din România-intregită au părăsit definitiv tendința de a se mai grupa vreodată pe temeiul rezoanelor geografice, căutând să rezolve în cadrul unui program unitar, toate problemele cari se agită în profunzimea păturilor populare. Ținta atinsă e îmbucurătoare, dar să nu se uite, că acum șase ani, nu mai de mult, partidul poporului eră singurul organism politic românesc, ale cărui rădăcini erau înștiate de subt mălurile Nistrului, până dincolo de zidurile Timișoarei.

* * *

Limpezirea în întindere s'a împlinit, prin urmare, relativ repede. Mai rămâne să se desăvârșească limpezirea în adâncime. Partidele noastre politice n'au ajuns încă să-și justifice existența prin prisma unor mărturisite revendicări sociale. Avem subt ochii noștri spectacolul unui partid, cu o numeroasă reprezentanță în Parlament, care adăpostește între zidurile cluburilor sale pe cei mai radicali agitatori ai problemei agrare de-avalma cu cei din urmă mohicani ai proprietății rurale latifundiare.

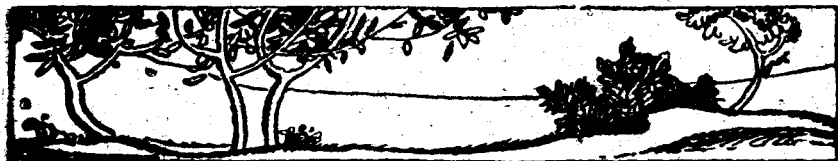
Nu vi se pare, această, o anomalie ? Și nu e singura. Ne-am folosit de ea numai ca o pildă. O limpezire e necesară și aci, și va veni. Partidele politice se vor strânge pe rând în jurul axei centrale de gândire, gravitând fiecare spre o unică idee călăuzitoare, svârlind la o parte compromisurile și curățindu-se de corpurile străine, cari le alterează aspectul.

Interesele electorale comune, de o clipă, n'au izbutit niciodată să constituie chiagul unor alcătuirii politice durabile. Combaterea, oricât de înverșunată, a unui dușman identic, n'a fost niciodată o garanție suficientă a înfrățirii de mâine. În marea bătălie a vremii încep să se vadă tot mai deslușit, deasupra invălmășelii, vârfulurile câtorva steaguri, fluturând peste capetele noastre, ca simbolul unor credințe deosebite. Le vom urmă, după îndemnurile inimei, și după chibzuiala minții.

Noi pe al nostru ni l'am ales. Să vedem și pe răsboinicii celorlalte. Ca să putem, în sfârșit, să ne lămurim...

Alexandru Hodoș

Poveste

*Se răsfață glas de fluer
Prin tăcutul amurgit...
Printre arbori sus pe-o culme
Stă castelul învechit.*

*Și Domnița la fereastră
Stă cu gândul călător...
Iar ciobanu-și cântă singur
Doina vieții lui de dor...*

*Tot mai jalnic și mai jalnic
Sună-acum cântarea sa,
Par'că-i spune lui pădurea
Că'l ascultă cineva...*

*

*Ca un pustnic stă casteul
In amurgul astet veri,
Par'c' ar spune-o rugăciune
Către vremile de ieri ..*

*Toată firea par'că doarme
Și pustiuul dă ocol...
Iar Domnița la fereastră
Stă cu ochii duși în gol ..*

Și 'cum stă, o vezi c'asteaptă
Glas de cântec legănat...
Dar pădurea doarme dusă..
Ciobănașu la plecat.

*

E târziu, târziu pe toamnă...
Soarele-i mai mititel.
Frunzele 's îngălbenite
In grădină la castel.

Și prin dosul ei ciobanul
Mână turma la iernat,
Nimeni însă nu-i aude
Cântecul înduioșat...

Intr'un colț printre zăbrele
Stă o groapă de curând..
— Ciobănașu-și face-o cruce
Și-apoi pleacă nceț cântând...

Zaharia Bârsan

Plaiuri

*Pe-ai cea zorii 'mi rouează drumul,
Amiaza mă 'nvestmântă'n ză de-argint
Și-amurgurile'n ape viorii...*

*Și simt că parcă-s una cu pământul,
Cu soarele, cu cerul și cu vântul,
Cu ciurdele de boi de jug robiți,
Cu nuferii, cu zarzării 'nftorți,
Cu albinele ce strâng lumina'n stup,
Cu codrul care-mi freamătă în trup,
Și cu făptura ta, de când ai vrut
Să-mi fi nădejdi lance, coif și scut.*

Zaharia Stancu

Ardealul și Banca Națională

Bunele speranțe ale Ardealului și demnitatea cu care a așteptat numirea noului guvernator la Banca Națională au fost pe deplin răsplătite prin norocoasa alegere ce s'a făcut și justificate numai decât prin declarațiile d-lui Burileanu, făcute cu ocazia instalării sale în postul de suprem îndrumător al politicii noastre economice în general și aceleia financiare în special. Pentru întâia oară am auzit să se rostească dela înălțimea primului nostru așezământ financiar, lozinca profund înțelegătoare, că băncilor din Ardeal și Banat trebuie să li se dea un ajutor cât mai mare și cât mai larg, pentru că, cu atât mai repede, să-și îndrepte privirile și speranțele în spre centrul firesc al țării, spre București.

Desprinzând această propozițiune din declarațiunile făcute de noul guvernator, care ne vizează direct și ne încurajează, este departe de noi gândul să aducem reproșuri acelor care au girat până la d. Burileanu conducerea Băncii Naționale. N'am nutrit asemenea intențiuni, nici în trecut, când nu odată le-am fi putut îndeajuns justifica. Cu ochii ațintiți asupra aceluiaș ideal, pe care ni-l indică și noul guvernator, în comentariile noastre ne-am ferit de aprecieri cari ar fi putut să scadă prestigiul unui centru care, până la unire și înainte de a se fi inaugurat epoca de hulire a lui din partea politicii militante, constituia un adevărat răsărit de soare pentru întreaga românie. Colecția acestei reviste ne oferă cea mai palpabilă dovadă, că, tot ceea ce am spus cu privire la Banca Națională chiar și în momente de severitate, a izvorit dintr'o perfectă bună credință, obiectivitate și sinceritate. La fel o vom judeca și de aci înainte, deși întâlnindu-ne pe acelaș drum sufleteș cu noul guvernator, ne vine foarte greu să rămânem în marginele rațiunii pure și să nu dăm drumul

inimii, care cere spove lanie expansivă, cere sentiment. Totuși, ne vom feri s'o face m.

Pentru Ardeal, ca și pentru celelalte provincii noi, Banca Națională nu este un așezământ financiar menit să satisfacă numai nevoile curente de credit. În această prea fericită situație nu credem să ajungem nici după mai multe decenii. Pe urma unei robii de veacuri, Ardealul a fost încadrat în noufle hotare ale țării cu o structură socială incompletă și care diferă profund de aceea a vechiului Regat. Cum am mai spus-o și altădată, din categoriile care compun organismul unei colectivități naționale, Ardealul nu are decât una singură: țărănișnea, care reclamă o grijă specială, încotro își va îndreptă surplusul și vigoarea în scop de a se constitui straturile ce ne lipzesc. Mai mult decât atât ! În Ardeal nici nu e suficient a te îngriji de o sănătoasă diferențiere socială a colectivității românești, pentrucă stăpânirea noastră nu a luat în primire un teritoriu pustiu, în cuprinsul căruia ne-am putea orândul după libera noastră voință. Ardealul și Banatul au adus cu sine o zestre din cele mai bogate, chivernisită din sudoarea și pe spatele românilor, vreme de secole și care astăzi, în noua constelație politică, mărește puterea noului front antiromănesc ce s'a întins. Am avut nu de mult ocazia să reproducem aci un bilanț al activității acestui front, care ar trebui să ne dea de gândit. Câtă vreme nu se va face nivelarea socială și economică, măcar în măsura, ca otopsiții de ieri să stea față în față ca egali cu aceia favorizați până aci de puterea politică, devenind prin aceasta detentorii mai tuturor bunurilor din acest colț de țară, până atunci nu poate fi vorba nici de o reală consolidare politică. Puterea banului își va găsi, în orice împrejurări, slujitori în rândurile noastre, cu atât mai mulți cu cât vom fi mai săraci și cu atât mai ieftin. Iată deci, ce complex de probleme își așteaptă îmbrățișarea din partea Băncii Naționale. Niciodată titlul de guvernator n'a fost mai la locul său, decât în cazul de față, pentrucă, în adevăr, realizarea tuturor aspirațiilor Ardealului, sub raport național-politic, social și economic, egalează cu cea mai bună din guvernările posibile.

Până în momentul de față, economicește Banca Națională n-a guvernat Ardealul, ci numai l-a ajutat. Condușă de un sentimentalism, fără îndoială, foarte onorabil, ea a acordat uneori credite cu amândouă mâinile, dar fără nicio normă precisă. Mila de frate prea s'a revărsat într'o anumită direcție fără se se întrebe: cui, cât și în ce scop dă ? Astfel, am ajuns să vedem cum Banca Națională, singurul mare depozit de medicamente, aprovizionează cu leacurile sale tămăduitoare pe unii și aceiași bolnavi, scăpând din vedere lupta represivă și preventivă împotriva bolii generale și adânci care băntuie în întreg Ardealul. Dusă de valurile po-

liticii sentimentale, ea n-a putut desprinde graiul potolit al acelora cari nu știu, sau nu au obiceiul să se tânguiască.

Oricât de apreciabil ar fi ajutorul acordat după asemenea principii, aceasta nu constituie decât o operă de filantropie, generoasă dacă vrei, din care însă, niciodată nu va rezulta marele proces politic, social și economic de care am vorbit. O politică reală și conștientă nu se realizează prin acte de filantropie. Pe asemenea căi se ajută doar indivizi și unități economice, iar nici de cum marea colectivitate.

Această constatare a noastră fiind de o dată mai veche, am propus atunci, ca primul nostru așezământ financiar să-și creeze, fie și numai la centru, un organ special, care să urmărească zi cu zi și pas cu pas, roadele activității sale în Ardeal. Ca prim punct de plecare propunem să facă inventarul amănunțit și exact al forțelor în luptă și pe cari să le pună față în față, an de an, până atunci, până când balanța va înclina hotărât de partea noastră. Pledăm pentru acest organ și în momentul de față, cu atât mai mult, cu cât minoritarii din Ardeal practică sistemul de mai mulți ani. Citiți ziarele lor dela sfârșitul anului și veți vedea în coloanele acelora un bilanț colectiv de ansamblu, al tuturor întreprinderilor bancare și industriale, alcătuit de sindicatul acestora. Desigur, că acest bilanț general nu interesează numai sub raportul cifrelor, ci urmărește un alt scop care nu e greu de ghicit. N'am citit însă nicăieri un bilanț analog al întreprinderilor românești, deși în Ardeal există de multă vreme o instituțiune căreia-i incumbă această sarcină: *Solidaritatea*, un nume și un cuvânt care în cuprinsul Ardealului nu se mai găsește decât ca firmă, cum e cazul de față, și ca lozincă în politica militantă. Cultul solidarității nu există în domeniul social-economic; ba în această direcțiune el este deadreptul detestat, de vreme ce acela care apelează la solidaritatea politică, te apasă și te sărăcește pe teren economic dând mâna până și cu străinii. Iată motivul pentru care și această sarcină am trece-o asupra organelor oficiale, în primul rînd asupra Băn. ii Naționale.

Am recapitulat aceste aspirațiuni, necesități, doleanțe și constatări făcute în decursul timpului, nu pentru noul guvernator, --a cărui inimă, după declarațiile făcute, bate la unison cu aceea a întregului Ardeal, ci pentru noi înșine, într'un moment de sinceră bucurie, în preajma unei epoci noi, pe care demult ni s'a părut că o întrezărim. Numirea d-lui Burileanu a confirmat modestele noastre constatări și epoca visată a început a avea.

P. Nemoianu

Uceniul

Crivățul, în București, nu lipsește să bântuie niciodată în lunile de iarnă. Durata lui nu e lungă, și nu se repetă, — dar e schimbătoare. Sfârșitul lunii Decembrie, începutul lunii Ianuarie, — până pela Bobotează și câțva după — e epoca cea critică. Dar ea izbucnește brusc, și nu știi ca meteorologia să fi stabilit până acum ceva precis în privința aceasta.

N'o știă nici Văianu. De aceea, când ieși singur dela bodega unde făcuse *revelionul* cu mai mulți colegi, artiști, răm use surprins de viif zri-nița de afară. Peste zi vremea fusese destul de blajină. Colegii voise să-l mai rețină, — dar Văianu era dintre artiștii cari rareori se depărtează de sobrietatea ce-și impun.

Vântul însă bătea năvalnic, — și până acasă, în strada Sculpturii, oră un drum destul de lung, acuma anevoios. Când venise, strada era plină de trăsuri. Zâmbind în sine își zise: Așa e; când u'ai nevoie de o trăsură, sunt prea multe; îndată ce-ți trebuie, nu mai e năvalna, — par'că au intrat toate în pământ.

Observație foarte justă, — dar care n'avea niciun efect practic.

Văianu își înfundă șoșonii în morn anele de zăpadă ingrămădite ici-colo, căută să-și țină echilibrul pe acolo unde viscolul desgolise polei, — și își urmă drumul, șovăind.

Era aproape de casă și nu se mai gândia decât la patul rece pe care avea să-l încălzească cu căldura propriului său corp. Ua scâncet îi isbi urechea. Veniă dindărătul unui chișoc d: ziare, din partea unde nu bătea viscolul. Ce nenorocit să se fi adăpostit acolo? După mioriăit ju-

decând nu putea să fie decât un băiețaș. Văianu trecu îndărătul chioșcului, și prinse o mână rece ca ghița. Eră cu adevărat o mână de copil.

— Ce cauți tu aicea, măi băiete ? te-ai rătăcit ?

Urmă o tăcere, suspinuri, sughițuri.

— Măi băiete, — insistă Văianu enervat, — de ce nu te duci acasă ?

— Fiindcă mă bate — miorlai însfârșit micul.

— Cum, te bate ? Cine te bate ? Tu n'ai părinți ? părinți adevărați ?

— Nu știu ; da 'știu că mă bate.

Văianu se gândi : — Chiar să fie părinții lui adevărați, — dacă el nu știe să spună despre ei altceva decât : mă bate — un adăpost trebuia să-i dea în vifornița asta cumplită, din inima lui miloasă.

El luă de mâna rebegită.

— Vino cu mine ; dormi la mine, — și mâne te întorci acasă.

Mergeau de mână amândoi ; băiatul, mărișor, trecut de zece ani, bine încheiat din oase, deși slăbuț ; maestrul viguros, puternic, — îl ducea cu autoritate, și simția cum băiețașul se alipia de dânsul, ca și când ar fi zis, fără cuvinte : ăsta nu mă bate.

La poarta casei, alt scâncet : Eră un biet cățel, rătăcit pe aci, cine știe cum. Chiăună dureros. Văianu se gândi : — și pe tine te bate, nenorocitul ? — Și deschizând poarta, îi dete și lui drumul înăuntru.

Pe băiat n'a venit să-l reclame nimenea. Zadarnic Văianu a încercat să afle proveniența aceea a *bătăilor*, — băiatul își pusese lacăt la gură, și n'ai fi putut să scoți dela dânsul nici o mărturisire, nici cu cleștele. Artistul nu eră omul care să stăruiască în astfel de urmăriri. «Lasă-l aici, — își zise, — când l-o căută ai lui, o să-l găsească».

Nici cănele nu l-a reclamat nimenea. Văianu i-a zis *Nemo*, fiindcă un căne trebuie să aibă un nume. *Nemo* însemnează *nimenea* ; — cănele însă desmințea acest nume, căci casa sculptorului n'a mai avut un alt paznic atât de credincios, ca pe acest căne cules de pe drum.

Nemo eră în curte, *Nemo* eră în casă, *Nemo* eră pretutîndeni. Săria asupra stăpânului său, cu mângâieri, și săria cu dinții rânjiți asupra oricărui străin ce i se părea dușmănos sau inoportun.

Băiatului nu-i dăduse un nume, Văianu. L-a întrebat : — «Măi, cum îți ziceă ție acasă ?» — «Ghiță».

— Bine, să fie *Ghiță*. Dar ăsta e numai un nume de botez, și încă

un diminutiv. Ghiță — Gheorghică — Gheorghe ! Hai să-ți zicem Gheorghe Viscol... Brr ! Strașnic nume, pentru un sfrijit ca tine, dar cred că-ți va prinde bine când vei crește mai mare, — dacă vei crește cândva, ceea ce nu se știe.

Ghiță nu era deloc disciplinat, și nu odată Văianu par'că bănuia oarecum, așa vag, o explicaie a acelei miiorlăit «mă bate», care-l înduioșase în noaptea aceea de viscol. Dar ceea ce-l împacă — și cu firea lui maestrul nu era greu de împăcat — era curiozitatea atentă, evlavioasă chiar uneori, cu care Ghiță urmăria meșteșugirea degetelor cari din blocuri inoforme de lut sau de «plastilină», scoteau forme, figuri, cari apăreau ca o misterioasă alcătuire din nimica, — creațiuni ce luau ființă sub degetele înfrigurate și sub ochii pătrunzători ai celui om extraordinar.

— Oare așa o fi făcut Dumnezeu pe om ? — murmură odată Ghiță, care se vede că tot ajunsese el cu cultura lui până la catechism:

Ariștii sunt, cu toții, mai mult sau mai puțin vanițoși, — și Văianu fu mișcat de această naivă recunoaștere a mucosului acestuia.

— Ia să te vedem, îi zise, — n'ai putea să prinzi și tu din meșteșugul ăsta îndrăcit ? Tu-mi ajuți aicea, după câte îți cer, și te uiți la mine apoi cu ochii mirați. Ia'ncearcă ; fă și tu un chip. Uite, să zicem ia-l pe Nemo, uită-te bine la el ; fă-i mutra.

Eră o glumă. Văianu rise cu poftă când a treia zi ucenicul îi prezintă, triumfător, pe o scândură, un fel de monstru, care putea să fie și câne, și altceva, dar nu era nici pe departe Nemo.

— Mă, îi zise maestrul, — tu promiți ; ăsta e un început de artă impresionistă, căreia-i prevăd un mare viitor. Vorba e, că eu cred că lucrul ăsta e mai bine să fie luat dela început. Cum o să modelezi tu, așa dintr'odată, un cap de câne ? S'o luăm mai pe indelete. Să vezi.

Peste alte două zile, ucenicul rămase cu ochii holbați la chipul lui Nemo, modelat de maestru. — E chiar Nemo ! numai cât ce nu latră !

— Apoi vezi ! meșteșugul nu e greu, — pentru cine are mâna ușoară. Uite, eu aș fi putut să fiu un primar țârbier ; poate c'ai putea să fi și tu, și ar-fi mai bine de tine. Dar fiindcă ai prins patimă de meșteșugul acesta, — haide să te mai învăț câte ceva.

*

Ghiță — Gheorghe Viscol — nu era ucenic prost. Văianu îi urmăria progresele, — și peste câțiva ani râdea și ucenicul de monstrul care

avea să-l închipuie pe Nemo, și care rămăsese, acum și mai monstruos, eu crăpăturile timpului, de nimenea observate, într'un colț al atelierului.

— Las 'că am să fac eu ceva mare, odată, — își zicea ucenicul, și trimetea, la fiecare expoziție, câte o operă, trecută fiecare prin ochiul cercetător și sfaturile maestrului Văianu.

Au trecut ani. Maestrul Văianu scotea din degete o capodoperă după alta. Răsplata-i era puțină. Monumente prin provincie, — și până la monumente prin cimitire. Geniul lui se răsfirea astfel în *maștesug*, cum zicea el uneori, fără să bănuiască, poate, câtă ironie conținea acest cuvânt.

*

Alți ani au trecut. George Viscol se ridică. Avea prieteni, — critica îl înălța sus de tot. O manieră nouă! A rupt cu tradiția! Monstruozițările lui sculpturale, se numeau acum: școală nouă! — Îi părea rău lui Viscol că n'a păstrat capul câinelui Nemo. Făcea furori în »școala nouă«. Dar las 'că mai făcea el și altele. O bucățică de piatră, găurită ici colo, cu o formă omenească problematică, avea să se cheme: »înțelepciunea«; câteva rotunjimi suprapuse în dezordine: »Frumusețea«; așa mai departe.

Cu toate astea ucenicul o începuse bine; lucrase onest sub privegherea maestrului, până ce fu mușcat de ambiția »originalității«. Și chiar și acum, în aberațiile-i »impresioniste« tot se simțeau încă urmele unei școale ce fusese odată sănătoasă. În cele din urmă, tot ce știa Viscol, și dacă se silea să strâmbe învățătura, știa dela Văianu.

Maestrul își urmă calea lui senin. În fiecare an expunea câteva opere noi, de o perfecție susținută, — și cu fiecare an era tot mai hărțuit, apoi neglijat, ignorat, de *critica* pe care o făceau competențe tot mai nouă »din tineri în mai tineri«. El nu se supăra, căci doară nu pentru aceia lucra dânsul și părerea lor, chiar sinceră de-ar fi fost, îl lăsa nepăsător.

Începea însă să se simtă obosit, și prin minte îi trecea tot mai des refrenul: »Trebuie să știi să te oprești la timp, — trebuie să știi să te oprești la timp...«

Hotări deci să facă o expoziție a operei sale, intrucât îi rămăsese unele, puține, bucăți, și întru cât i se împrumutase în acest scop altele, mai multe, de cumpărătorii lor depe vremuri. Avea să fie, cum s'ar zice, o »expoziție de adio«.

Critica a primit-o cu o răceală ca de gheață. Eră pare-că o temere ca umbra bătrânului să nu cadă cumva asupra operei *modernilor* și s'o întunece.

Văianu se întorcea, măhnit totuși, de graba *modernilor*, de a-l înmormânta. Modelase destule monumente de cimitir, și par'că acum a i se infiripă în imaginație unul pentru propriul lui mormânt.

Acuma nu mai eră iarnă, nu mai eră viscol. Zăpușala de peste zi făcuse ca, spre seară, să fie deschise ferestrele caselor. Deschise erau și ferestrele «odăii din fund» a *restaurantului*, unde se adunau artiștii tineri generații, pictori, sculptori, critici de artă. Voci stridente, hohote de ris, răsunau până în stradă.

Văianu se opri un moment.

— Emit o părere! — răsună glasul pițigăiat al criticului Gureș.

„Părerea» se înecă în harmalaia oamenilor deprinși să vorbească dintr'odată cu toții și să nu asculte pe nimeni. Când deodată o altă voce covârși tumultul. Văianu voiă să treacă mai departe, dar se opri iarăș, căci cunoscuse vocea. Eră a lui Ghiță, — ucenicul, Gheorghe Viscol.

— Să ne mai lase bătrânii! — țipă el; — da ce? arta trebuie regenerată! Ați văzut expoziția moșului? Numai sculpturi linse, fără suflet, fără expresie. Asta e artă?

— Săpun, cremă, pudră Flora, — întâmpină glasul pițigăiat al spiritualului Gureș.

Mai departe, Văianu nu mai ascultă. Se inserase bine când ajunse acasă. Din poartă, îl întâmpină Nemo. Ca și odinioară, ca totdeauna, sări cu bucurie la el, și Văianu trebui să se apere cu stăruință de manifestările tumultuoase ale credinciosului animal.

— Măi! murmură el, după ce Nemo se mai potoli. Eu pe tine nu te-am învățat nimica... Și totuși...

Se aruncă pe pat, și trăgând plapuma peste dânsul, își împlini gândul:

— Poate de-aceea nu mă latri.

Ion Gorun

Panait redivivus!

Inarmat cu zestrea unei beregate tăiate (de circumstanță) pentru înduioșarea umanitarismului milostiv, d. Panait Istrati, mare prozator român la ordinul Internaționalei a III-a, își arată din nou urechile

Ile prindem dar scurt și-l săltăm în sus, să se vadă mai bine ilustrul exemplar.

Fostul hamal, cocoțat pe copac departe de ograda noastră, dincolo de bătaia praștiei, ne dă cu tifla vitejește și se strâmbă la noi urât.

În ciuda numeroaselor avertismente »prozatorul român«, căruii oficinele internaționale de ponegrire a României i-au alocat tain gras și un apartament de lux în marele hotel roșu — cade din nou în recidivă și svârle noroiul cu găleata peste țara unde n'a fost bun nici să care bagajele.

Este dar nevoie să i se administreze obraznicului personajului »o lovitură de picior« care să-l arunce »la fier vechiu« (ca să ne folosim de grațioasa expresie plicată de d. P. Istrati unuia ce-l chemă Eminescu).

Așa dar, cu regretul de a nu o putea face mai de aproape, noi vom aplică această lovitură cel puțin dela distanță, bătăiosului Panait.

După obicei, consortiile subversive care se căsnesc din răspuțeri să ajungă cu chibritul la fitil, au mai înființat o officină. Ea poartă titlu sforăitor (pentru a zăpăci prostimea). Ii zice: »Comité pour la Défense des Victimes de la Terreur blanche dans les Balkans«.

Din pivnițele acestei officine răsare o ciupercă otrăvită mai mult

pe piața Europei [răbdătoare. E o broșură murdară la culoare și scârboasă la cuprins.

Sub titlul *«Au pays du dernier des Hohenzollern»* învăluit în două cuvinte (ticălos profanatoare) *«Valée Plynérét»*, citiva comivoiajori cu simbrie internațională — abili traficanți ai celor mai sîrnutate minciuni — zugrăvesc România ca pe o băltoacă de sânge unde lumea geme subit cnut și moare la zid, fără judecată, asasinată, găuită, otrăvită, spânzurată, de *«nemernica dictatură patronată de Rege»*.

Dumneavoastră toți cari muriți scăldați în sânge cu noi la un loc, dumneavoastră, cari nu puteți face un pas pe stradă de frica glonțului ce vă pîndește, tremurați, desigur, în fața tabloului evocat de meșterii minciunii.

Vechea noastră cunoștință Panait Istrati, în calitate de *«mare scriitor român de expresie franceză»*, militant moscovit ad-hoc, onorează broșura cu o prefață în care ne spurcă țara urât — așa cum știa să scuipe surugii și hamalii printre dinți.

Noi am svârli hârtia mîzgălită de viteazul Panait (cu el cu tot) acolo unde se cuvine și ne-am vedeă de treabă.

Dar omul nostru ia (pentru naivi) două atitudini obraznice din care suntem da' ori să-l desmeticim cu dosul palmei.

Este una de român și alta de revoltat.

Scriem dar apăsasat să știe oricine, că țara aceasta *«scăldată în sânge»* nu revendică nicio picătură din lichidul care curge în vinele Panaitului. Lăsăm această cinste pe seama stradelor doșnice din porturile cosmopolite, cu care genealogia fostului hamal are o intimă legătură.

Postura de revoltat — chiar când este împotriva legii — are ceva simpatic, e o nuanță de eroism care poate merita chiar stima adversarului.

Conduc de instinctul său de escroc, P. I. a simțit aceasta și repede s'a erijat în *«revoltat»*!

Să examinăm dar drepturile susnumitului la acest titlu.

A încercat toate meseriile: hamal, fotograf, vagabond, văcsuitor de ghete...

Leneș și pierde-vară, nici una nu i-a reușit fiindcă nu putea munci.

Intr-un târziu, dându-se de cealaltă parte a obiceiurilor firești, norocul i-a surâs, azi e mare prozator și își clamează revolta în contra *«patriei sale»*.

Noi am dori un singur lucru: Să ne-o spună mai de aproape...

V. Russu-Șirianu

Ursită

Incumetează-te să răzbați prin pădurea deasă ca pieptenul aruncat de fugari împotriva ghionoaiei. Nu te opri să ascuți freamătul, și nu așinti urechia la pasărea care își bate din copac în copac numele

Pe urmă ai să ajungi într'un loc din care izbucnește pină în cer și zidul de gresie la picioarele căruia a plesnit scorpia de inimă rea. Nu trebuie să cauți mult semnul gingiilor ce au încercat să muște ca într'un colțuc, stinca.

Flacăra de pucioasă a ars în piatră un cotlon adânc, din care și acum mustește o apă vie, rece, împăturită cu verde prăfuită izmă.

Pe aproape vor fi gherganele ce se scutură când încerci să le sapi, și încă în cocoșa lor plină de oase dorm—somm greu—armatele împărătești.

Pajuri mari, rotind prin naltul cerului, se vor pierde în vămile albastre când vei înainta. Sborul lor poate purta veste că nu a rămas mai multă cale decât trei poște pină la palat—pentru că de pe ramura urzicătoare ai cules trei boabe de smeură, stropite de sînge cu miros de floare sălbatică.

Vei desluși încă, în nisipul scnteiat cu rare fire de lumină galbenă—urma semeață și proaspăt lăsată de copita cerbului de aur.

Lasă vânătorilor smintiți osteneala zadarnicei urmăriri.

Ferește să nu recunoști în negură când o să înceapă să pogoare făptura șarpelui ce se târăe, se încolăcește și se desface dintr'odată, desfinzând toate capetele prin pădure.

Nu numai limbile ci și aburul poartă otravă. Și nici un paloș nu poate tăia asemenea jivine.

Dar dacă nevățamat ai ajuns în limpede amurg, și izbutești să te

apropii fără să sperii turtureaua ce stă să dea semn de jale de pe butu-
ruga uscată care păzește întreg ținutul acesta,

Dacă pasul tău a cruțat dela moarte pe regina furnicilor inaripate,
și alaiul ei,

Dacă n'ai trezit nici mâniașă cobe în ochii de chilimbar ai bufni-
ței de scrum,

Nu o să zăbovești mult și odată cu întunecarea vei auzi glas fecio-
relnic cântând.

Văzând-o îngălbenești fără voce.

Prefă-te rănit și cere din tot sufletul ajutor.

O să-ți aducă în pumnii ei albi apa izvorului rece.

Bea până în fundul mâinilor fiindcă altfel ar fi păcat.

Și când ți-o fi mai bine, prinde-i dintr'odată mijlocul, nu te în-
duioșă de lacrimile din ochii ei genați, nu-i ascultă tânguirile duioase,
mai ales nu-i dă răgaz să se preschimbe în căprioară, și pentru asta
mușcă să rămâie semn sărutarea pe sânul ei.

Adrian Maniu

Organizarea proprietăților

— Capitalul rural —

Al patrulea element — consacrat și de doctrina agrară — pentru desăvârșirea organizării proprietăților, e capitalul rural. Importanța lui nu se discută, căci fără el rentabilitatea producției agricole e vizibil stânjenită. Banul e necesar pentru investiții reale — inventariu viu și mort — pentru asigurarea brațelor muncitoare și pentru industrializarea produselor agricole. În sfârșit, banul e elementul, care pune mecanismul agricol în mișcare și asigură rentabilitatea producției.

Capitalul, ca factor de producție în viața economică, se prezintă în două forme: 1) *capital comercial*; și 2) *capital rural*. Această diferențiere se face după rostul pe care-l îndeplinește și scopul pe care-l servește.

Capitalul comercial servește interesele industriei și comerțului. Caracteristica lui este mobilitatea; el se mișcă repede. Această caracteristică face să realizeze mai mult decât capitalul rural. Câștigă mai mult și e mult mai rentabil și tocmai pentru aceea ca plasament particular e mai bine văzut. Inconștient, deci, că e mai lucrativ, dar și siguranța lui e de multe ori riscată.

Capitalul comercial trebuie să fie *solid* și *modest*. Se știe, totuș, că capitalul dela firea lui e *harăpăreț* și *barbar*. Vrea să realizeze *mari avantajii* și *repede*, e fără cruțare, tiran și despotic. Vrea să domine și e extrem de egoist. Tocmai pentru aceea în toate țările ordonate există legi cu restricțiuni și sancțiuni, cari constrâng la momentul dat capitalul, să rămână frumusețel în cadrele solidității și modestiei.

Comerțul și industria unei țări vor putea progresa, dacă soliditatea și modestia capitalului va fi garantată. Ele nu pot suporta un capital

nesigur și barbar. În țările unde grație unor condiții specifice capitalul pune stăpânire pe ceilalți factori ai producției, acolo progresul economic al țării s'a dus. Capitalul repede își arată colții și imediat începe acționă. Face ravagii pe terenul economic, întocmai ca epidemiile cele mai periculoase. Face o politică de avantagii și își asigură supremația prin toate mijloacele. Produce intenționat o perturbație în continuitatea vieții economice. Când apare, când dispăre. Crează o nesiguranță completă, al cărei rezultat e o criză de numerar perpetuă.

În astfel de împrejurări, capitalul fiind la largul său, nu mai stă în serviciul binelui comun, nu asigură progresul țării, din contră el exploatează, ca cel mai periculos dușman. Opera lui nu este constructivă, ci distructivă. Nu colaborează în mod armonios cu ceilalți factori ai vieții economice, ci din contră dără nă munca acestora, omoară orice inițiativă și provoacă prăbușirea multor întreprinderi. În aceste cazuri singura salvare e sancțiunea legii și intervenția Statului.

Capitalul rural servește interesele producției agricole. Caracteristica lui este durata și siguranța. Producția agricolă nu poate suporta decât credite de durată lungă și în condiții foarte ușoare. Ca plasament acest capital nu oferă mari beneficii, însă prezintă cu atât mai multă siguranță. Și una și alta își are justificarea sa. Pământul fiind baza creditului rural, evident că dă o garanție care nu pier. Substratul capitalului rural rămâne deci veșnic în picioare. De aici siguranța acestui capital față de dăeritele fluctuații și conjucturi. De altă parte, însă, pământul nu asigură avantajile, pe cari le are industria. Producția agricolă nu e așa de lucrativă, ca producția industrială. Tocmai pentru aceea, capitalul rural nu poate asigura capitaliștilor avantajile și beneficiile pe cari le asigură cel comercial. Așa se explică faptul că particularii nu bucurosi plasează banii lor în credite rurale.

În țările agrare, însă, interesele de stat reclamă o identificare a producției agricole, un progres agricol. Această identificare, la rândul său, reclamă credite rurale ușoare, fără de care nu poate exista, indiferent dacă particularii își plasează, ori ba, capitalul lor în creditele acestea. În astfel de împrejurări situația numai așa se poate salva, dacă Statul vine în ajutorul producătorilor cu capital ușor și potrivit.

În țările organizate economiceste Statul asigură creditele rurale, prin instituții privilegiate și înființate tocmai în acest scop. Așa este aproape în toate țările Europă. În tot locul sunt înființate instituții speciale, cari stau în serviciul producției agricole. Ele nu funcționează pentru dividende mari, ci pentru progresul agricol. În activitatea lor au o notă de altruism.

În Ardeal au existat patru instituții speciale care au servit scopurile producției agricole prin credite rurale, ușoare și de lungă durată. Se înțelege că regimurile de odinioară și pe aceste instituții au înțeles să le înhame la politica agrară ungurească. În urma acestui fapt, ele de multe ori au dat greș în realizarea adevăratului scop, pentru care a luat ființă. Va fi interesant în mod sumar să le înșir aici:

1. *Institutul de credit fonciar rural ungar* (Magyar föld hitelintézet), înființat prin legea No. XXXV din anul 1871. Acest institut a servit interesele proprietăților mari, cărora le-a asigurat împrumuturi hipotecare ușoare.

2. *Institutul de credit fonciar al proprietății mici* (Kis birtokosok orszagos földhitelintézet) înființat prin legea din 1874. Acest institut a servit interesele proprietăților mici, cărora le-a asigurat împrumuturi pe anu tași.

3. *Cooperativa centrală regnicolă* (Orszagos Központi Hitel-szövetkezet) înființată prin legea No. XXIII din 1908. A fost centrala cooperativelor sătești și a servit interesele proprietăților mici. A asigurat împrumuturi parte pe gaj, parte pe hipotecă.

4. *Banca Altruistă*, înființată prin legea No. XV din 1911. A servit politica agrară ungurească.

Aceste patru instituturi au fost privilegiate și subvenționate de Stat. Activitatea lor a contribuit în bună parte pentru consolidarea proprietăților și pentru progresul agricol. Sumele vărsate de ele pentru creditele rurale au fost considerabile, ele s'au urcat aproape la 3 miliarde coroane. Datele evidenței funduare dovedesc, că aproape toate proprietățile rurale din Ardeal au fost afectate la aceste instituturi și cu capitalul lor s'au putut înzestră toate moșiile din Ardeal.

Afară de aceste patru instituții - cari de la formațiunea lor au fost destinate pentru împrumuturi hipotecare, în Ardeal aproape toate instituturile de bani au dat credite hipotecare. Creanțele hipotecate ale gospodărilor au fost primite, ca bază de reescont la banca de emisiune, fiind chiar favorizate împrumuturile hipotecare ale țăranilor, dat fiind siguranța de plată din partea acestora.

Azi situația e cu totul schimbată. Cele patru instituții au fost desființate, iar capitalul lor retras. Creditele hipotecare azi nu se mai practică, deoarece Banca Națională nu admite ca bază de reescont creanțele hipotecare ale agricultorilor.

În Vechiul Regat creditul agricol a fost și e introdus pe piață, dar în urma sistemului de evidență de aci, acest credit nu s'a practicat pe o scară așa întinsă ca în Ardeal. Credite hipotecare propriu zise nu s'au

pat decât proprietarilor mari, țărănul n'a cunoscut așa ceva. Creditul rural a fost servit prin instituțiile «Creditul rural» și Casa de împrumut pe gaj, «aceste institute însă n'au făcut mare ispiavă, căci capitalul plasat de ele nu e prea însemnat.

Situația de azi, în ce privește capitalul rural, e aceeaș atât în Ardeal cât și în vechiul Regat. Nici aici, nici acolo nu e capital rural la dispoziția agricultorilor, și din lipsa lui stagnează progresul agricol al țării. Agricultorii nu-și pot apropia capitalul care rulează azi în țară, căci acesta e prea scump și prea comercial. Intervenția Statului prin Banca Națională, de a ajuta agricultorii prea angajați la bănci cu împrumuturi grele și de a le trece prin viriment la Creditul Rural, în tot cazul e un bun început, însă nu este destul. Micii agricultori, în special, nu vor putea beneficia de el. În astfel de împrejurări se impune o organizare temeinică a creditului agricol, care să pună capăt situației precare de azi.

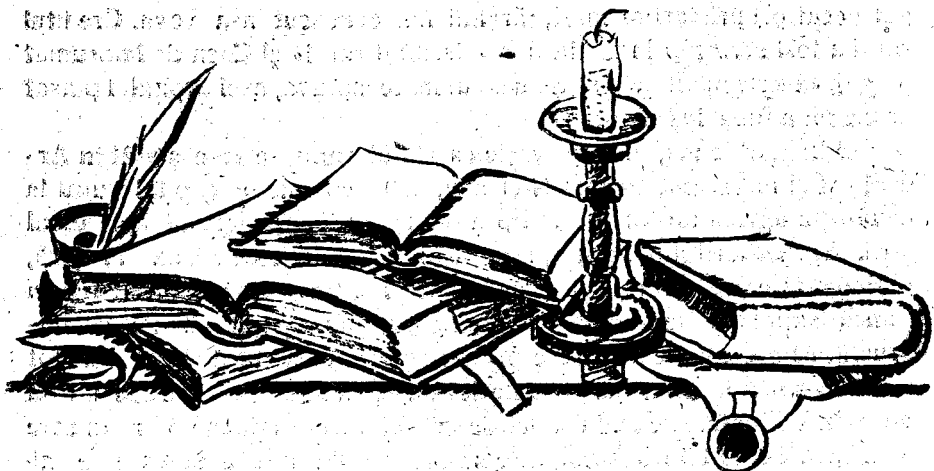
În Ardeal se impune înființarea unui așezământ privilegiat de Stat care să dispună de mari rezerve de capital, pentru asigurarea unui credit rural, ușor și pe anuități. Această instituție să funcționeze sub controlul Statului și să fie totodată și deponentul politicii agrare a Statului în această provincie. Prin această instituție Statul și-ar exercita dreptul său de preemțiune în cazul vânzărilor de moșii și ar încuraja și îndruma evoluția agrară națională spre o repartizare de pământ normală.

În Ardeal se impune să vie Banca Națională în ajutorul creditului rural, pe cale de reescont. Dacă instituțiile financiare românești din Ardeal ar primi reescont dela Banca Națională pe creanțele țărănești asigurate cu ipotecă, atunci creditul agricol ar fi garantat, iar instituțiile românești de vremuri ar fi salvate.

În Ardeal se impune, de asemeni, refacerea cărților funduare tocmai în vederea asigurării creditului agricol. Ele se află azi într'un hal de adevărată descompunere și trebuie să le salvăm, în interesul țării. Se impune admiterea ipotecării valurilor străine și pe cale particulară. Această dispoziție în Ungaria a avut darul să introducă capitalul străin. Progresul și stabilizarea capitalului acolo se atribuie acestei dispoziții.

În vechiul Regat și Basarabia se impune refacerea și reorganizarea instituțiilor privilegiate, cari sunt în ființă. Ele trebuie să adapteze timpul și condițiilor schimbate. Azi proprietatea mică e la ordinea zilei, și e bine să fie și ea servită cu credite rurale, ușoare și potrivite. În acest scop trebuie refăcută evidența pământului, fără de care împrumuturile pe pământ nici nu se pot încheia. Introducerea cărților funduare ar pune baza unei organizări temeinice în această privință.

Ion Iacob

Cronică teatrală

D. P. Gusti

Actor în toți actorii și autor în toți autorii, directorul de scenă al Teatrului Național s'a îmbrăcat în 50 de ani de activitate teatrală cu sute de talente și mediocrități, din cari cele mai multe s'au mistuit. Toate bătăile inimei lui s'au petrecut timp de 50 de ani, ca secundele unui ornic de părete cu cuc, în interiorul Teatrului Național.

În afară de meritele mai presus de elogiul ale acestui director de oameni și îmbănzitor de cabotini, înjurat de toți camarazii lui și respectat deopotrivă de toți, să reținem pentru elogiul suprem al d-lui Gusti înțesuirea massivă și poate unică, la noi, a rectilinei sale stăruinți. El și-a ales un loc, odată, acum cinzeci de ani, în spațiu, și—l-a îngrădit cu tibișirul și a rămas pe el, neclintit, o jumătate de veac, și într-un timp foarte îndelungat, în care nimeni nu a crezut în teatru, d. Gusti a crezut și l-a ajutat să devie. Nu trebuie să se uite că sărbătoritul de-acum câteva zile, în jurul căruia s'au ridicat paharele cu monogram guvernamental și discursurile cele mai variate, a intrat în teatru într-o epocă de boicot și dispreț pentru profesiile artistice, când un lampagiu era mai bine plătit decât un actor și când actorii nu puteau să bănuiască posibilitățile bugetului actual.

D. Gusti și-a păstrat curajul intact, ca și simplitatea firii de om liniștit în tenacitate și speranțe. Nicio înfumurare, nicio complicație

pecorativă, nicio aberație sufletească sau intelectuală la acest profeso-
de artificii și ismeneli tragice și glumețe. Dimpotrivă, o seninătate să-
nătoasă de bun gospodar și de excelent burghez caracterizează pe cel
care timp de 50 de ani a fabricat exclusiv strâmbături, păpuși, lucruri
pestrițe și nebunii dramatice, fără să aibă despre sineș altă opinie decât
că muncește. În imensa lui carieră, creatorul în multe privințe al tea-
trului românesc, a știut să-și păstreze până și mustața.

D. Gusti rămâne însă dator tineretului o carte de educație practică:
povestirea unei vieți, așa cum a fost purtată și trăită.

Medicul în dilemă (Teatrul Național)

Nici un criteriu, nici englez, nici franțuzesc, nu ne poate ajuta să
verificăm dacă impresia este exactă. Interpreții și regisorul au călătorit
însă, de când se joacă Shaw pe scenele europene, cu asiduitate și cum-
părând cravate și parfume, trebuie să fi importat în București, și un
punct de vedere din original.

Textul se menține cu aproximație în toate actele la nivelul zelle-
melii. Veridice sau nu, personagiile și împrejurările, se împletesc și se
desfac după voile autōrului, căruia îi place să se joace cu păpușile fa-
bricate de el — și are acest drept. Shaw nu se lasă purtat de fatalita-
tea închisă în personagiile sale, numai pentru satisfacerea unei logici și
a unui verism mecanic, învățate la școala uniformă a teatrului clasic:
el nu construiește cum se zice în toate gazetele cu reportaj dramatic;
nu face roți și arcuri pe roți, pentru transportarea elastică a unui su-
biect dela un capăt la celălalt al unei reprezentații. Acest meșteșug eră
îndeajuns de răspândit.

Shaw face mai puțin și în acelaș timp mai mult, liberat de rețete
și răsvrătind noțiunile teatrului. Personagiile lui sunt menite să ci-
freze idei, clare sau inegale, sau concretizează fantezii. Pe masa auto-
rului ele nu par să aibă mai multă importanță ca niște pahare, pe care
le deșeartă pe unele într'alte sau le răstoarnă, le varsă și le sparge. Și
nici conținutul nu-l preocupă mai mult decât calitatea sticlei.

S-ar putea pune întrebarea: ce urmărește atunci autorul? Probabil,
că în afară de plăcerea că-și caricaturează publicul, nimic; dar și sub-
stratul acestei plăceri este un început de artă și justifică o activitate.
Mânjiți de toate lacrimile teatrale, copiate și extrase unele din altele,
spectatorii doresc să fie luați și în răspăr.

Interpretarea actului al patrulea pare deci cu totul monstruoasă,
zdruncină — ni se pare — intențiile și ridiculizează comedia scriitorului.

englez. In surâsul acestuia continuu se ivește brusc un dinte stricat, o durere de măsele. D. Valentineanu, care a jucat aproape textual întregul act al treilea, vine grav bolnav și moare pe scenă, ca în melodramă, în căruța cu trei roate, care indică și ea o ironie. D-na Voiculescu plânge ca în cele mai izbitute scene de geamăt și disperare din garderoba d-sale. Doctorii nu știu să servească laptele medicamentos. Singur reporterul unui ziar se găsește în nota situației (d. Irinteșteanu).

Bernard Shaw este incontestabil un scriitor extrem de inteligent; dovadă că știe să râdă și că disprețuiește gravitatea învățătoare, care-i un admirabil apanagiu al intelectualului nerod. Or, din actul al patrulea, așa cum s'a jucat în București și cum credem că nu se joacă, ar rezulta că Shaw e un mare dobitoc. Shaw este încă rău înțeles și actorii trebuie ajutați să-l priceapă mai bine, ca să scutească pe autor de ieftina dezonoare de a-i solifica și inlemnii ondulările și rafinamentele inteligenții.

Valoarea artistică a florilor artificiale nu consistă în imitația până la puful care îmbracă tulpinele plantei, traduse în ștofe și hârtie. Imitațiunea servilă e o eroare de cusătoreasă. În floarea artificială trebuie neapărat să se vadăscă materialul din care a fost întocmită, cu minciunile și cu rigiditățile lui: cu sentiment și ironie. De aceea o sorcovă din Piața Sf. Anton, confecționată de o mahalagioaică din București, este mai artistică decât un trandafir de catifea, purtat la guler de căcoanele noastre și adus ca o pasăre într'o colivie, din fabricile străine.

Bernard Shaw refuză să prezinte în teatru oameni adevărați, care din punctul de vedere artistic îi repugnă, ca și copiile de pe ei. El îi falsifică, urmărind un efect — și vrea să se vadă că sunt falsificați, ca să fie mai apropiați de realitatea sufletească și pentru ca onestitatea artistică a scriitorului să nu dea loș la îndoială.

Câteva puncte în zigzag. Ca întotdeauna, relativ cu ansamblul, se așează în cap veșnicul Const. Nottara, căruia îi trebuie să țină în elul ori de câte ori mai binevoiește să joace. D. Demetriad, nesfârșit de melancolic, universal macabru, înveliș ambulant al unui suspin fără cauză. Baciul a pus cimpoiul pe dulap și, după ce a tăcut, cimpoiul mai oftează, pentru că i-a rămas aer amorțit în burduf.

Egal, precis și agreabil reținut d. Antonescu, care stăpânește în teatru, o nuanță. Un croitor meșter a îmbrăcat pe d. Bulfinski. Reminiscente bune de Belcot în d. Calboreanu.

D-nei Olga Țăranu i se cuvine, după un spectacol fără buchet, o cutioară cu bomboane verbale. De altfel și d-na Voiculescu va fi constatată scăderea galanteriei la spectatori de după război.

Domnilor! trimiteți pe scenă artistelor flori.

Ireductibila vocație a d-lui Iancovescu s'a scoborit cu câțiva coți în pământ și joacă pe strada Sărindar subț asfalt, cu aceeași elasticitate ca într'un turn de catedrală cu monștri cu țacălia de piatră. După doi ani de absență din circulația teatrală, regăsim pe d. Iancovescu, dacă este cu puțință, și mai tânăr și mai ager, și mai spumant, în vreme ce pălăriile multora din confracții lui se înmoaie și psihologia pensionarului le ofilește masca.

Pentru noi, care îi coace n o simpatie artistică veche, de pe vremea când d. Iancovescu trecea drept foarte *obraznic*, ca să nu i se recunoască talent, este o sărbătoare să-l ur nărim de-alungul scenelor și să-l aplaudăm furios, indiferent de piesa și de autorul pretextat. Calitatea esențială a bardului de atitudini și încarnări care-i Puiu Iancovescu, consistă în a covârși sistematic pe autor, singurul autor încă necovârșit rămânând printr'un contract de sfieli reciproce subsemnatul, a cărui *Saftă* a îmbătrânit.

Nu este vorba că și Louis Verneuil, care a scârbit o sumedenie de gingășii de foileton, știe să facă o piesă ascultată și întotdeauna un act foarte bun din trei, unul de încurcătură și altul meli-melo-sentimental.

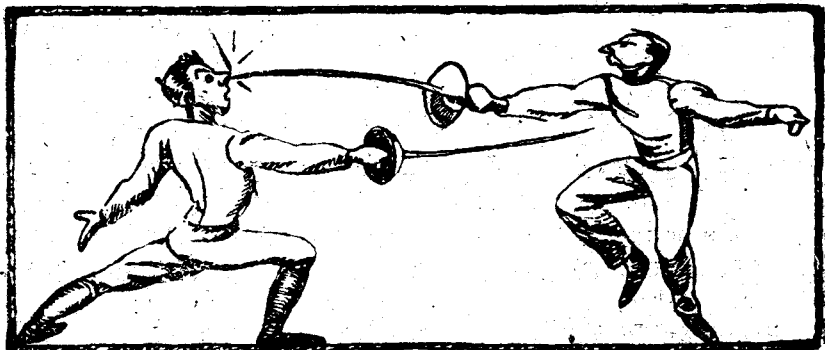
L-am fumat deunăzi pe Iancovescu o seară întreagă în cel mai aromatic tutun al imbelșugatului său temperament. De-alungul piesei el merge ca un satir juvenil pe o scândură săritoare, rupe unda, face vâltoare și răscolește mărgăritare.

Scena în care fostul profesor de muzică, parvenit la opulență, își aduce aminte cu eleva lui de pe vremuri, în fața pianului deschis, un trecut rezolvat cu întârziere, se petrece cu o puritate artistică unică și meșteșugul ei și puterea ei interioară se ivesc cu totul în afară din text.

În Azaïs facem cunoștință cu vigoarea de plantă crustantă, înmugurită cu boboci încă nedesfăcuți a talentului francamente exprimat al d-rei Caller.

Intregul ansamblu, fără să excludem pe nimeni și numindu-l mental pe fiecare artist în parte, este delicat armonizat.

T. Arghezi

INSEMNĂRI

Procesul optanților unguri.— Despre procesul optanților unguri, care a făcut atâta vâlvă în vremea din urmă și care a prilejuit impunătoarea solidaritate a Parlamentului românesc săptămâna trecută, s'a mai vorbit acum câțiva ani. Pe vremea aceea ungurii se tânguiau asupra înfrângerii suferite, în aceeaș chestiune, la Liga Națiunilor. Ne aducem aminte de un articol de fond apărut în ziarul maghiar „Világ” din Budapesta care, făcând o paralelă între delegatul român, d. Titulescu, și delegatul maghiar, coștele Apponyi, atribuia succesul nostru marilor calități ale d-lui Titulescu, spunând că d-sa este o inteligență de care n'a mai întâlnit contele Apponyi în lunga-i carieră politică.

Acum, cu câțiva ani în urmă, ungurii sunt aceia cari jubilează, dar pe un motiv nêjustificat. Discuțiunile din Parlament ne-au întărit și mai mult în această con-

vingere. Căci iată cum stă chestiunea.

Optanții unguri, în dorința lor de a-și salva moșiile, iar guvernul maghiar profitând de prilejul de a aranja o demonstrație politică internațională, s'au adresat mai întâi judecătorilor maghiare, iar apoi Ligii Națiunilor, susținând că Statul român nu era în drept să le exproprieze latifundiile, ori dacă a făcut-o, atunci să le plătească contravaloarea în aur. Liga Națiunilor s'a pronunțat, după cum am amintit, în favoarea noastră.

Totuși, ungurii nu s'au dat bătuti, ducându-se cu jalba în proțap au dat de tribunalul arbitral românomaghiar dela Paris, care s'a simțit în drept să-și asume competența de a judecă, deși reprezentanții României au refuzat energic și categoric a-i recunoaște această calitate.

Relatarea faptelor se incheie aci și din noianul de comentarii nu re-

ținem decât moțiunea de solidaritate a Parlamentului și asigurările date de guvern, așteptând, cu ochiul ager, dar calm și senin, desfășurarea evenimentelor.

Am dori aci însă să stăruim asupra unui aranjament care nu s'a spus nici în presă, nici în Parlament și de care n'au făcut uz nici reprezentanții Statului român. Ne punem întrebarea : de ce optanții unguri din Ceho-Slovia, dar mai ales din Jugoslavia, nu s'au jălbuit nici la Liga Națiunilor și nici la tribunalul arbitral dela Paris ? Să citească onorații reprezentanți ai noștri decretul-lege asupra reformei agrare din Jugoslavia, publicat în Fevruarie 1919 și complectat în Iunie 1919 și vor vedea enorma deosebire dintre legislația noastră și aceea jugoslavă. Jugoslavia nu a expropriat numai moșiile optanților, dar și pe acelea ale cetățenilor iugoslavi minoritari ; aceasta în întregime și fără ca pământul expropriat să-l distribuie celor îndreptățiți, indiferent de naționalitate, cum s'a făcut la noi, ci exclusiv cetățenilor de origine slavă. Părținirea aceasta nu s'a făcut pe cale de aplicațiune a legii, cum ni se reproșează nouă, ci principial, spunând într'un articol genial că de binefacerile legii agrare nu pot profita decât cetățenii de naționalitate slavă.

Prin urmare, dacă vom vedea, că până în cele din urmă nu ajută

argumente civilizate, să ne gândim și noi la metoda sârbească, foarte eficace și a căreia aplicare niciodată nu este întârziată.

Ne bate Albert ! — La intervale (destul de rare), când bunii noștri amici dela »Lupta« aruncă prea afund undița în ape tulburi, dintr'un motiv sanitar, autoritatea de Stat îi face să simtă greutatea comerțului de idei frauduloase.

Atunci marele bărbat politic și patriot român d. Albert Honigman, se supără foc și țipă ca din gură de șarpe. Din'nălțimile Sărindarului, repede valuri de cerneală asupra noastră și plânge democrația rănită !

»Lupta« cu noi are ce are și ne amenință cumplit : »Lasă, veniți voi pe strada mea, vă arăt eu !« — glăsuște patronul tarabei și scrie cu litere groase condamnarea noastră... când vom pleca dela putere. În adevăr, pe vremea opoziției, noi eram mielusei blânzi și jucam docil după sfuerul păstorului dela »Lupta« ; (Vezi colecția »Țării Noastre«).

Așa dar pe noi cari — vezi d-ta — eram în opoziție oameni cu frică de Honigman, ne vor nimici Albert (care semnă Negoiu) și fratele său Fagure (care iscălește Retezatu).

Ce să facem, ne vom resemna în fața urgiei care se pregătește. Prevăzându-ne cu foaie de drum din vreme, în clipa supremă când

mânia „Luptei“ se va năpusti asupra noastră, ne vom face bagajele și vom părăsi acest pământ al strămoșilor d-lui Honigman.

Vom fugi peste hotare, că ne bate Albert!

„Lupta“ în dilemă.— Ați observat că de câțva timp, pe democrații integrali și bătaioșii controlori ai vieții politice, în frunte cu ilustrul domn Honigman — îi cam strânge ghiata.

Dela o vreme, o ciudată neliniște i-a cuprins pe toți acești bărbați de seamă. „Lupta“ își răsucesce coloanele la dreapta și la stânga, pune titlurile într'un fel, le schimbă altfel.

Zadașnic.

Tocurile scribilor contagionați de neliniștea patronului, nu mai nimeresc hârtia și scriu alături.

Cunoașteți lacătele „cu secret“ unde cheia o închipuie câteva litere, cari așezate într'o anume ordine formează un cuvânt: magicul „Sezam“. Ei bine, d. Honigman cuprins de o subită zăpăceală, și-a uitat secretul, a pierdut cheia.

Ce călcăiu a nimerit în mușuroiul din stradă Sărindar imprăștiind insectele?

Ciudata neliniște își are tâlculei.

Ea coincide cu oarecari schimbări în clima politică, în ce privește relațiile dintre guvern și partidul național-tărănesc.

Se vorbește de o apropiere în sensul căreia tineretul din partidul național-tărănesc a început o acțiune fățișe.

Deci „Lupta“ e în dilemă și patronii simpaticului organ ab „Ligii Drepturilor Omului“ trăiesc clipe înfrigurate în fața unei posibilități politice la cari se gândesc cu sudori reci pe frunțe.

De ce atâra neliniște?

Trece d. Honigman printr'o gravă criză de convingeri? Îi pun oare eventualitățile într'o grea situație morală?

Nu, domnilor, dilema „Luptei“ și sbuciumul sufletesc al patronilor săi se reduc la ceva mai simplu. Ei își zic cu palpitări dese: „acum de unde mai pică?“

Ați fost vreodată într'un birou de plasare să tocmiți o slugă sau un bucătar?

Acolo, în încăperea cenușie, servitorii fără de loc, stau aliniați pe bancă de-alungul zidului și așteaptă. Când intră clientul și își aruncă privirea cercetătoare asupra lor, întreaga tagmă tresare de emoție, prin toate slugile în așteptare ca o scânteie electrică trece întrebarea:

„Oare pe mine mă ia?“

Tagma dela „Lupta“, care stă în fața emoționantei dileme, poate fi liniștită. Oricine ar fi stăpânul, el știe că trebuie să plătească. Și va plăti. Oricare va fi stăpânul, el știe că pe lângă simbrile se mai poate ciupi din felul adus la masă.

în umbra coridorului. Și va închide ochii pentru un lucru atât de mic.

Un lucru trebuie să știe tagma: cel ce tocmește e burghez. Și burghezul are în tradiția lui două lucruri: ordinea și omenia.

Deci două lucruri nu se admit în țara asta ingrată, d-le Honigman: pescuitul în apă tulbure și obrăznicia.

Cu aceste obiceiuri excluse, „Lupta” poate să privească dilema cu mai puțină frică.

Ortografia Academiei (ultima versiune) a desființat cu totul consoanele duble. Nu ne mai este permis, — sub pedeapsa d'a nu ne mai fi premiate operele scrise cu o altfel de ortografie, — să scriem *massă*, *cassă*, *rassă*, — chiar când am voi să le deosebim de omonimele lor: *masă*, *casă*, *rasă*, — cu tot înțelesul foarte diferențiat dintre ele. Va să zică, va trebui să scriem *masa* succesiunii, cu toate că în acea succesiune nu se va cuprinde numai o *masă*, ci poate mai multe, plus câteva scaune, dulapuri, etc. Vom scrie: am scos un pol din *casă*, — și cititorul inteligent va trebui să priceapă că nu e vorba de vastele noastre apartamente, ci nu-nai de un dulăpior, ce s'ar numi *cassă*, dacă ne-ar îngădui Academia. Și așa mai departe; aș putea să înmulțesc exemplele, — dar altceva vreau să spun.

Vreau să spun, că, cu toată opreliștea Academiei, în gazetăria noastră dublarea consonelor se bucură de o mare și statornică faoare. Din ce cauză? — nu cercețez, fiindcă nu sunt om de știință; dar constat, fiindcă sunt om de experiență.

Se pare că simpaticii noștri gazetari caută să se răsbune, de opreliștea Academiei, asupra numelor străine, sau și indigene. Zic și indigene, fiindcă de cele mai multe ori văd în gazete numele onorabilului *C. Davila* scris: *Davilla*. Originea familiei însă nu este italiană, ci franceză; oricum, numele este *Davua*, și în acest fel a fost ilustrat de generalul dr. Davila, de pioasă memorie.

Cu numele străine, e o adevărată bazaconie. Bietul *Giacosa* nu cred să se fi recunoscut (dacă o fi citit «Vocea Bahluiului») sub numele de *Giacosso*. Aicea, e adevărat, a intervenit un tânăr literat de-ai noștri rectificând: «Nu e *Giacosso*, ci *Gia oso!*» — Vorba lui Caragiale: «Nu se zice oameunii *este*, — ci oamenii *sântără*, fiindcă este mai mulți».

Dar bietul *Caruso!* Pe el așa îl chemă de-acasă. Vă rog să-mi arătați un singur număr din «Rampa», sau din orice altă gazetă dela noi, unde numele să nu i se fi imprimat... «rectificat», *Carusso!*

Dar *Béla?* Béla Kuhn, și pe urmă alți *Béla*. Pot să zic că nici odată n'am văzut scris acest nume,

în ziarele din Capitală, altfel decât *Bella*. Din fioros—sângerosul comunist Bela, amabilii noștri gazetari au făcut o balerină napolitană : *Bella*.

»Bettina bella, — mia cara — cara bella«..

Sunt patru regi ai Ungariei—ca să vorbim numai de istorie—cari au purtat numele de *Bela*, dar vr'o *Bella* oarecare nu știm să fi jucat acolo vr'un rol.

— Un om de stat german, bine cunoscut, sau care ar trebui să fie așa, se numește *Stresemann*. Ei bine, gazetarului nostru i se pare aceasta o greșală de... tipar ? sau de transmisie telegrafică... El *îndrepte* iză, inperturbabil : *Stresseman*.

Nu e lucru mare ; dar e rușinos pentru gazetăria noastră, să dăm dovadă de atâta... nesinchiseală.

P. S.—Pe toate biletele Băncii Naționale se poate citi iscălitura fostului guvernator : *M. Oromolu*. Cine n'are un bilet, măcar de 20 de lei ?—Ei bine, nici azi ca și nici până acum, n'am văzut scris acest nume în ziarele noastre, decât *Oromolu*. Decă ? Să nu respectăm măcar o iscălitură de pe atâtea mii și mii de bancnote ? Ciudat !

Legea presei. — În gazete se debate acum, cu un încâlcit prisos de dialectică juridică, problema foarte importantă, dacă legea presei, pe care o pregătește guvernul actual, e sau nu e con-

stituțională. Discuția, după părerea noastră, e complet inutilă. Din argumentele *pro* și *contra* (cari sunt, slavă Domnului, destule), fiecare alege partea care-i convine și nimeni nu se lasă convins.

O bună pledoarie transformă adesea pe un criminal de rând într'un cetățean onorabil..

Astfel privim noi această pasionantă ceartă între auguri. Nu e vorba de o restrângere a libertății presei (care s'ar putea numi anticonstituțională), ci de o sta-tor-nițire legală a răspunderilor scrisului. Problema devine îndeajuns de complexă, și o lămurire se impune. Constituția noastră garantează libera exprimare a opiniilor. E drept. Dar, când cuvântul scris încetează de a exprima o gândire, ci se preface în faptă agresivă, atunci nu i se poate cere Statului să stea cu brațele încrucișate, privind surâzător (și constituțional !) cum o mână de aventurieri, debarcați cine știe de pe unde, sapă la temeliiile existenței sale.

Pentru noi, discuția nu se poate încheia decât cu o singură concluzie : aceea că libertatea fără răspundere duce deadreptul pe povârnișul anarhiei. Așteptăm să se înfățișeze dinaintea Parlamentului mult hulita lege a presei, pentru a ne desluși credințele mai pe larg.